

Nationale Stotterweek 2003

Vroegtijdige signalering en preventie van stotteren

Coen Winkelman, Leonoor Oonk

De Nationale Stotterweek wordt dit jaar van 27 tot en met 31 oktober georganiseerd door de Nederlandse Federatie Stotteren (NFS). Het thema van deze driejaarlijks georganiseerde week is 'Vroegtijdige signalering en preventie van stotteren'.

De kans is groot dat logopedisten in diverse werkgebieden rond de Nationale Stotterweek vaker dan gemiddeld geconfronteerd worden met vragen van ouders over stotteren. Dit artikel belicht een aantal aspecten van de stotterweek en geeft suggesties hoe het thema effectief en efficiënt over het voetlicht kan worden gebracht, het liefst in eenvoudige taal.

Keuze van het thema

In de praktijk blijkt dat ouders van jonge kinderen met stotterachtig spreekgedrag nog regelmatig te horen krijgen: 'Heel veel kinderen stotteren een tijdje, dat gaat vanzelf weer over'. Peuterspeelzaalleidsters, consultatiebureauartsen, huisartsen en anderen die jonge kinderen professioneel begeleiden, hebben de beste bedoelingen met zo'n geruststellende opmerking. En gelukkig is die geruststelling heel vaak terecht, immers circa 40% van de kinderen maakt een periode door van niet-vloeiende spraak, 5% vertoont echte stotterverschijnselen (incidentie) en bij 1% kan of zal zich stotteren verder ontwik-

kelen (prevalentie) (Bloodstein, 1995). De goed bedoelde geruststelling werkt dus niet voor die 1% en onduidelijk is welk kind van de risicogroep (5% licht stotteren) gaat behoren tot die 1% kinderen bij wie stotteren zich verder zal ontwikkelen. Het is nuttig om peuterspeelzaalleidsters, consultatiebureaus, huisartsen en andere signalerende professionals beter te informeren hoe om te gaan met kinderen met stotterachtig spreekgedrag. De voorlichting dient vooral gericht te zijn op de noodzaak en wenselijkheid van het tijdig verwijzen naar een logopedist of stottertherapeut.

Actiepunten

Wat staat er allemaal te gebeuren in de nationale stotterweek 2003? Anticiperend op de stotterweek is in mei van dit jaar de folder 'Arts en preventie' samen met de ScreeningsLijst Stotteren (SLS) ingevoegd in 'De Huisarts', het blad van de Landelijke Huisartsen Vereniging. Ook veel jeugd- en consultatiebureauartsen lezen dit blad.

ouders krijgen vaak te horen: 'het gaat wel weer over'

In het kader van de stotterweek wordt geprobeerd om in oktober een artikel over stotteren in een van de vaktijdschriften van huisartsen geplaatst te krijgen.

Verder geven logopedisten en stottertherapeuten voorlichting op de opleidingen voor sociaal-pedagogisch werk in de stotterweek zelf. Een groot aantal van de studenten aan deze oplei-

dingen zal later in peuterspeelzalen en crèches komen te werken. Zoveel mogelijk Regionale Opleidingscentra (ROC's) zijn benaderd door het NFS met de vraag of ze tijd beschikbaar willen stellen voor een voorlichtingsles over stotteren en velen hebben positief gereageerd. Logopedisten en stottertherapeuten zijn in het meinumner van dit blad opgeroepen om zich beschikbaar te stellen als voorlichter. Het is de bedoeling dat er koppels ontstaan van een logopedist en/of stottertherapeut enerzijds en een Regionale Voorlichter van Demosthenes anderzijds. Speciaal voor deze actie is er een voorlichtingspakket beschikbaar. De gevormde koppels krijgen een dag aangeboden waarop zij worden geïnstrueerd hoe de voorlichting vorm kan krijgen.

Een ander actiepunt is het benaderen van peuterspeelzalen en crèches met informatie over beginnend stotteren en indicaties wanneer te verwijzen. Hiervoor worden hand-outs geschreven.

HET IS BELANGRIJK DAT EEN INTERVIEW NIET MÉÉR VRAGEN OPROEPT DAN HET BEANTWOORDT

De bedoeling is dat de verspreiding van deze hand-outs zal plaatsvinden via de vrijgevestigde logopedisten en stottertherapeuten. Deze zullen een aantal hand-outs toegestuurd krijgen, met een begeleidende brief voor de peuterspeelzaal- en/of crècheleidsters, die zij vervolgens kunnen doorsturen aan peuterspeelzalen en crèches in hun omgeving. De begeleidende brief kan op het briefpapier van de desbetreffende praktijk worden verstuurd, zodat dit meteen meer naamsbekendheid oplevert voor de praktijk.

Publiciteit

Publiciteit is voor de stotterweek van groot belang. Bij eerdere stotterweken was er telkens een 'trekker' waar de media interesse in zouden kunnen hebben. Voorbeelden hiervan zijn de opening van het Stotter Informatie Centrum (SIC) in 1997 door toenmalig staatssecretaris Erica Terpstra en de presentatie van de enquête-uitslag over 'stotteren en werk' met de daarbij behorende posters in 2000. Vanzelfsprekend werken we ook nu aan het bereiken van televisie, radio, tijdschriften en kranten. Het liefst realiseren we een artikel in een grote landelijke krant, maar ook regionale dagbladen zijn van belang. Hier kan de individuele logopedist actie ondernemen door bijvoorbeeld zelf een plaatselijk blad te benaderen voor een interview of door een conceptartikel aan te leveren. Daarbij kan misschien de ouder van een cliënt, waarbij een succesvolle vroegtijdige interventie heeft plaatsgevonden, gevraagd worden om mee te werken. Hierbij moet wel bewaakt worden dat een interview, na redactionele bewerking van de journalist, niet meer vragen

Administratieve gegevens voor uw huisarts of logopedist (alleen invullen als u dit formulier gaat afdrukken).

Naam kind:

Geboortedatum:

Ingevuld door:

Ingevuld op (datum):

Onderdeel A Op welke manier hapert het kind of heeft het kind gehaperd?

1. Niet van toepassing. Het kind herhaalt alleen zinnen of hele woorden.
2. Het kind herhaalt de eerste klanken (letters) van een woord 2 of 3 maal zonder spanning.
3. Het kind herhaalt klank(en) (letters) 4 keer of meer.
4. Het kind heeft een gespannen stem bij het herhalen.
5. Het verschijnsel 'vastzitten op een woord (klank/letter)' treedt op.

Onderdeel B Wat voor reacties heeft het kind tijdens het haperen?

1. Er zijn geen reacties bij het kind merkbaar.
2. Het kind zoekt andere woorden uit angst voor stotteren.
3. Het kind worstelt om het woord eruit te krijgen, zoals te zien is aan spanning in gezicht en/of handen.

Onderdeel C Hoe vaak hapert het kind opvallend?

1. Het kind hapert niet opvallend.
2. Het kind hapert niet vaak (minder dan 2%, oftewel in minder dan 2 op de 100 zinnen).
3. Het kind hapert vaak (1 keer per 2 of 3 zinnen).
4. Het kind hapert heel vaak (1 of meer keren per zin).

Onderdeel D Merkt het kind dat het hapert?

1. Niet van toepassing. Het kind lijkt niets te merken.
2. Het merkt het op, doet moeite en blijft het proberen.
3. Het kind vindt het lastig, geeft de pogingen op, zwijgt, of zegt: 'Het lukt niet'.

Onderdeel E Hoe reageren andere mensen op het haperen?

1. Niet van toepassing. Niemand stoort zich eraan.
2. U bent bang dat uw kind er niet vanzelf overheen zal groeien.
3. Het kind raakt van streek door plagerijen of andere reacties van luisteraars.

Onderdeel F Hoe lang geleden is het haperen u voor het eerst opgevallen?

1. Niet van toepassing. Niet gemerkt.
2. Het begon minder dan 4 maanden geleden.
3. Het begon 4 tot 12 maanden geleden.
4. Het begon meer dan 12 maanden geleden.

Figuur 1. Screeningslijst Stotteren.

oproep dan beantwoordt. Stotteren is tenslotte een complex onderwerp dat genuanceerd moet worden benaderd. Vraag daarom altijd om de definitieve versie te mogen zien voordat het wordt gepubliceerd. Zo kunnen feitelijke onjuistheden of misverstanden zo veel mogelijk voorkomen worden.

Ten slotte komt er in het kader van de publiciteit een grote posteractie. Er zijn bovendien zogeheten 'boomerangkaarten' gemaakt waarmee aandacht wordt gevraagd voor vroege interventie bij stotteren. Boomerangkaarten zijn briefkaarten die gratis zijn mee te nemen en die uitgesteld staan op speciale rekken bij bioscopen, theaters, bibliotheken, cafés en dergelijke.

Screeningslijst Stotteren, de SLS

Via het orgaan van de Landelijke Huisartsen Vereniging 'De huisarts' hebben huisartsen, jeugd- en consultatiebureauartsen in mei jongstleden de SLS ontvangen. Het is goed dat logopedisten dit weten en in een eventueel gesprek over een stotterend kind hier naar kunnen verwijzen. Mogelijk zijn niet alle logopedisten bekend met de SLS, daarom hier een korte toelichting. De Screeningslijst Stotteren is een vragenlijst bedoeld voor ouders en richt zich op beginnend stotteren bij kinderen tus-

ALLE HUISARTSEN, JEUGD- EN CONSULTATIEBUREAUARTSEN HEBBERN IN MEI JONGSTLEDEN DE SLS ONTVANGEN

sen de twee en zeven jaar. Het invullen duurt ongeveer twee minuten. De lijst bestaat uit een zestal multiple choice vragen met hooguit vijf antwoordmogelijkheden (zie figuur 1).

Er kan per vraag meer dan één antwoord worden gegeven, maar alleen het antwoord met de hoogste punten wordt geteld. Als bijvoorbeeld keuze 3 wordt ingevuld en keuze 5, dan telt alleen keuze 5 en dit is ook meteen 5 punten. De hoogste score die gehaald kan worden is 21, de laagste score 6. Het totaal aantal punten correspondeert met een advies.

Tussen 8 en 11 punten kunnen ouders een tijdje wachten met interventie. Bij 11 Punten is sprake van een randgeval. De huisarts kan tijdens een later consult de SLS opnieuw laten invullen. Zo kan hij de ontwikkeling volgen en de vinger aan de pols houden. Bij een score boven de 11 wordt geadviseerd om een consult bij een logopedist of stottertherapeut aan te vragen.

De SLS-score moet niet sec beoordeeld worden, met risicofactoren dient ook rekening te worden gehouden. Denk daarbij aan:

- Komt stotteren in de familie voor?
- Zijn er veel spanningsfactoren?
- Is de ongerustheid bij de ouders groot?
- Zijn er spraak- en taalproblemen?
- Is er sprake van stotterintolerantie?
- Is er sprake van motorische onrijpheid?

Spelen deze factoren mee, dan kan ook bij een lagere score dan 11 verwijzen raadzaam zijn.

De SLS is gemakkelijk te downloaden van internet en kan ook on line worden ingevuld via www.stotteren.nl. De score met het daarbij behorende advies wordt dan direct duidelijk weergegeven. Andere sites waarop de SLS is te vinden: www.stottercentra.nl en www.ouders.nl/stotter.htm. Bij het boek 'Kinderen die stotteren' (Bertens en Weeda, 1998) is de SLS in de appendix opgenomen

Nu al therapie?

Een veel gehoorde opmerking, zowel uit de mond van ouders als van signalerende professionals is: 'Moet zo'n jong kind nu al in therapie? Laten we nog maar even wachten of het vanzelf overgaat'. Vooral bij angstige ouders kan deze gedachte op wishful thinking berusten. Belangrijk is aan te geven dat een een-

Vraag: *'Is stotteren erfelijk?'*

Antwoord: 'De aanleg kan erfelijk zijn, mogelijk bestaat er een stotter-gen, maar dat hoeft niet te betekenen dat die aanleg ontwikkeld wordt. Wie talent heeft voor pianospelen kan dat talent niet ontwikkelen zonder piano.'

Vraag: *'Stotteren bij jonge kinderen gaat toch meestal vanzelf over?'*

Antwoord: **'Als het altijd vanzelf over zou gaan zou stotteren bij volwassenen niet voorkomen!'** Deze slagzin is vooral bedoeld voor diverse signalerende beroepsgroepen en is minder geschikt voor overbezorgde ouders; voor ouders die liever de stottersignalen willen negeren kan het een prikkel tot nadenken zijn.

Vraag: *'Wat is de oorzaak dat jonge kinderen soms haperen?'*

Antwoord: 'De ware oorzaak is niet bekend, we spreken meer over aanleidingen. Een kind van drie leert spreken met vallen en opstaan, het kan zijn dat zijn woordenschat groter is dan het vermogen om het goed uit te spreken. Een kind van vier heeft misschien een te kleine woordenschat ter beschikking om zich te kunnen uiten. Mogelijk is er een verband met emotionele gebeurtenissen: verhuizing, door Wappy gebeten, van de trap gevallen, ...'

Vraag: *'Moet je 't nou negeren of er met een kind over praten?'*

Antwoord: 'Kinderen kunnen zich al heel jong bewust zijn van hun 'moeilijk praten'. Vrijwel alle kinderende hebben ook vloeiende momenten of situaties waarin het goed gaat. Belangrijk is om de vloeiende momenten te benadrukken. Een stimulerende boodschap kan zijn: **'je kunt goed praten maar soms gaat het wat moeilijker, dat is niet erg.'**

Aanbevolen cliëntvriendelijke boeken, folders en brochures.

Verkrijgbaar bij het Stotter Informatie Centrum tel: 030-2333336, e-mailadres: NFS@stotteren.nl of via de bestellijst op www.stotteren.nl

Hoe te helpen als uw kind begint te stotteren

Romy Beerhuizen-van Giesen, Marie-Christine Franken, Marjorie Nijhuis- Louwerens

Een boek, speciaal geschreven voor ouders die zich ongerust maken over het praten van hun kind, omdat ze vrezen dat het kind gaat stotteren of omdat het misschien al stottert.

Als kinderen stotteren; gesprekken met ouders

Jeanette Blokhuis

Dit boek geeft een verslag van gesprekken met ouders van stotterende kinderen. De belevingswereld van ouders die worden geconfronteerd met het stotteren van hun kind staat centraal. Dit boek is geschreven door een moeder van een stotterend kind.

Stotter jij misschien? gids voor stotterende jongeren

Jane Fraser en W.H. Perkins

Dit boek wendt zich rechtstreeks tot stotterende jongeren. Het kan voor de vele jonge stotteraars het begin zijn van een goede aanpak van hun probleem. Misschien vinden ze niet alle antwoorden die ze zoeken, maar als ze dit boek lezen zullen zij meer inzicht krijgen in hun stotteren en beter begrijpen hoe zij met zichzelf kunnen omgaan.

Kinderen die stotteren

Ad Bertens en Jacqueline Weeda-Hageman

Het boek geeft ouders een verantwoord overzicht van alle aspecten van het stotteren. Duidelijk wordt weergegeven hoe men kan voorkomen dat beginnend haperen leidt tot chronisch, problematisch stotteren.

101 vragen en antwoorden over stotteren

eigen uitgave, oktober 2000

Dit boekje is makkelijk leesbaar en speciaal geschreven voor een algemeen publiek. Naast algemene vragen over stotteren en therapieën worden allerlei aspecten van stotteren in het dagelijks leven besproken zoals opvoeding, school en werk.

Folder

Stotteren, praat erover in de klas.

Stotteren, doe er wat aan.

Stotteren, sta even stil bij het praten van uw kind.

Stotteren, wat een arts kan doen (inclusief de SLS).

Stotteren, uw gift maakt tongen los.

Brochures

Ik kan beter stotteren dan jij

Deze brochure, waarin Diederik vertelt over zijn stotteren, is een aanrader voor zowel kinderen (7-12 jaar) als ouders, leerkrachten en dergelijke die eruit kunnen voorlezen of tekeningen kunnen laten zien.

Ik stotter gewoon

'Ik stotter gewoon' is een kijk- en doeboekje, geschreven voor kinderen tussen 7 en 12 jaar, met leuke tekeningen.

Papa het weer beter maken?

Het ervaringsverhaal van een vader die zelf stottert, als voorzitter van de Amerikaanse belangenorganisatie van stotteraars mensen verder helpt en plotseling geconfronteerd wordt met het beginnend stotteren van zijn zoontje. Als geen ander weet hij de paniekgevoelens die dit teweeg brengt te verwoorden.

Stotteren (h)erkennen

Bestemd voor leerkrachten van het basisonderwijs en hulpverleners. Onderwerpen zijn: de soorten onvloeiendheden bij kleuters, de oorzaken van stotteren, het signaleren en aanpakken van stotterproblemen, uitgaande van de concrete schoolsituatie.

malig consult, bijvoorbeeld na invulling van de SLS, niet altijd hoeft te betekenen dat een behandeltraject volgt. Een alternatief dat vaak voorziet in een behoefte is de indirecte benadering: ouders krijgen tips hoe zij goed kunnen reageren, zonder dat zij het gevoel krijgen het niet goed gedaan te hebben.

Veelgestelde gestelde vragen – duidelijke boodschappen

De nu volgende vragen worden bijna altijd gesteld door ouders, leerkrachten en journalisten, zodra het over stotteren gaat. Zij

willen duidelijkheid in begrijpelijke taal. De hieronder gegeven antwoorden hebben een hoog 'Jip-en-Janneke-gehalte'. Kernachtige korte antwoorden geven vaak veel duidelijkheid en kunnen een goede inleiding zijn voor verdere informatie. Onderstaande antwoorden dienen ter aanmoediging om de pers te benaderen en kunnen naar eigen inzicht als voorbeeld dienen bij informatieve gesprekken rond het thema van de stotterweek 2003.

Folders en boekjes lezen

Er is veel laagdrempelige literatuur voor ouders beschikbaar in

leesbare taal. Belangrijk is dat de logopedist weet wat de inhoud is, zodat zij naar relevante hoofdstukken kan verwijzen. De juiste dosering is afhankelijk van het opleidingsniveau en huiselijke leesgewoontes.

Samenvatting

De Nationale Stotterweek 2003 heeft als thema: 'Vroegtijdige herkenning van stotter signalen bij heel jonge kinderen'. Het thema wordt onder de aandacht gebracht van diverse beroepsgroepen die een verwijzende functie kunnen vervullen. Gastlessen zullen gegeven worden in opleidingen voor sociaal-pedagogisch werk op diverse ROC's. Voorlichtingsmateriaal is beschikbaar via het Stotter Informatie Centrum www.stotteren.nl.

Summary

Anticipating to the Nationale Stotterweek 2003, several actions and contents are described. Preschool teachers will be informed about early danger signs for developing stuttering. Leaflets and websites can be used to inform several groups.

Keywords

Stuttering, public information, early intervention.

Auteurs

Coen Winkelman is logopedist-stottertherapeut en docent aan de Opleiding Logopedie van de Hogeschool Rotterdam & Omstreken. Daarnaast geeft hij diverse trainingen in het bedrijfsleven en trainingen Post HBO Logopedie. Hij is lid van het bestuur van de Nederlandse Federatie Stotteren.

Leonoor Oonk is logopedist-stottertherapeut en werkzaam in Logopediepraktijk Reigersbos te Amsterdam-Zuidoost. Zij maakt deel uit van de werkgroep Nationale Stotterweek 2003.

Correspondentie

Lt. Gen. van Heutszlaan, 23743 JM Baarn tel 035 542 1615, e-mail: winkelman.trainingen@hetnet.nl of l.c.oonk@hccnet.nl

Literatuur

- Bertens A., J. Weeda-Hageman (1998), *Kinderen die stotteren*. Amsterdam: Boom.
- Bloodstein O. (1995), *A Handbook on Stuttering*. San Diego: Singular Publishing Group.